

خاطرات شفاهی
دفاع مقدس



روایت

محسن پاکبازی

معاون عملیات لشکر ۱۹ فجر

گفت و گو: محمد قاسمی

بازنویسی: زهره علی عسگری



مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس

۱ ۴ ۰ ۱

سرشناسه: پاکبازی، محسن، ۱۳۳۶-

عنوان و نام پدیدآور: خاطرات شفاهی دفاع مقدس روایت محسن پاکبازی معاون عملیات لشکر ۱۹ فجر
گفت و گو محمد قاسمی؛ بازنویسی زهره علی‌عسگری؛ ویراستار محتوایی سجاد نخعی؛ ویراستار ادبی زینب محمدخانی و زهرا گل‌محمدی.
مشخصات نشر: تهران: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس، ۱۴۰۱.
مشخصات ظاهری: ۲۲۴ص: مصور (رنگی).

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۶۸۱-۳۳-۹

وضعیت فهرست نویسی: فیبا

یادداشت: کتابنامه به صورت زیرنویس.

یادداشت: نمایه.

موضوع: پاکبازی، محسن، ۱۳۳۶- -- مصاحبه‌ها

موضوع: جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷ -- خاطرات جنگ ایران و عراق، ۱۳۵۹-۱۳۶۷

خاطرات -- Personal narratives -- Iran-Iraq War, 1980-1988 --

تاریخ شفاهی ایران -- Oral history-- Iran

شناسه افزوده: قاسمی، محمد، ۱۳۳۱-

شناسه افزوده: علی‌عسگری، زهره، ۱۳۳۹-

شناسه افزوده: سپاه پاسداران انقلاب اسلامی. مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس

شناسه افزوده: Islamic Revolution Iranian Revolutionary Guards. Holly Defense

Research and Documentation Center

رده بندی کنگره: DSR۱۶۲۹

رده بندی دیویی: ۹۵۵/۰۸۴۳۰۹۲

شماره کتابشناسی ملی: ۸۸۳۶۶۵۸

مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس

خاطرات شفاهی دفاع مقدس

روایت محسن پاکبازی

معاون عملیات لشکر ۱۹ فجر

گفت‌وگو: دکتر محمد قاسمی

بازنویسی: زهره علی‌عسگری

ویراستار محتوایی: سجاد نخعی ■ ویراستار ادبی: زینب محمدخانی و زهرا گل‌محمدی

صفحه‌آرایی: سیدهدادی خاوشی ■ نمونه‌خوان: مهناز محمدجوهری

چاپ اول: ۱۴۰۱ ■ لیتوگرافی و چاپ: بلاغ ■ شمارگان: ۱۰۰۰ نسخه ■ ناظر چاپ: محمد بهروزی

قیمت: ۸۰،۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۶۸۱-۳۳-۹ ■ ISBN: 978-622-6681-33-9

کلیه حقوق متعلق به مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس است.

نقل از کتاب با ذکر مأخذ مجاز و هرگونه بهره‌برداری دیگر منوط به اجازه کتبی این مرکز می‌باشد.

۶۶۴۹۵۵۷۲ و ۶۶۴۸۱۵۳۱-۲

info@hdrdc.ir

www.shop.hdrdc.ir

دفتر مرکزی: تهران، خیابان انقلاب، خیابان ۱۲ فروردین، مجتمع

ناشران، طبقه اول، واحد ۴

فروشگاه: تهران، خیابان انقلاب، خیابان فخررزی، مجتمع ناشران
فخررزی

فهرست مطالب

| | |
|---------------|----|
| پیشگفتار..... | ۹ |
| مقدمه..... | ۱۱ |

فصل اول: تولد تا پیروزی انقلاب

| | |
|--|----|
| خاستگاه خانوادگی..... | ۱۳ |
| دوران مدرسه..... | ۱۴ |
| قهرمانی در کشتی..... | ۱۵ |
| شکل‌گیری نخستین انگیزه‌ها برای مبارزه..... | ۱۶ |
| روزهای خشم و نفرت..... | ۱۷ |
| آیت‌الله دستغیب؛ محور مبارزه در شیراز..... | ۱۷ |
| آشنایی با امام‌جماعت انقلابی مسجد آتشی‌ها..... | ۱۸ |
| ناظم ظالم دبیرستان..... | ۲۲ |
| به‌آتش کشیدن سالن فرهنگ و هنر شیراز..... | ۲۳ |
| آخرین نفس‌های استبداد در سال ۱۳۵۶..... | ۲۴ |
| ماجرای گرفتن دیپلم..... | ۲۵ |
| تلاش برای مبارزه مسلحانه..... | ۲۶ |
| زندان ساواک..... | ۲۷ |
| بهلول‌بازی به هنگام بازجویی..... | ۲۸ |
| در دادگاه نظامی..... | ۳۱ |
| شش ماه زندان..... | ۳۳ |
| باند سیدمهدی هاشمی در زندان عادل‌آباد..... | ۳۳ |
| آوردن تلویزیون به بند زندانیان سیاسی..... | ۳۷ |

| | |
|---------|---|
| ۳۸..... | از خاطرات زندان |
| ۳۹..... | ملاقات با اعضای خانواده |
| ۴۰..... | رهایی از زندان |
| ۴۱..... | شجاعت ستودنی برادرم حسن |
| ۴۲..... | تهیه و ساخت سلاح و شروع مبارزه مسلحانه |
| ۴۴..... | اعلامیه‌های امام؛ کاری‌تر از هر سلاح |
| ۴۶..... | ثمرات دیدار آیت‌الله دستغیب با امام |
| ۴۷..... | دو اتفاق اثرگذار در آستانه انقلاب |
| ۴۸..... | آغاز درگیری‌ها |
| ۵۲..... | هدایت انقلابی‌ها با رهنمودهای آیت‌الله دستغیب |

فصل دوم: اولین اقدامات پس از پیروزی انقلاب

| | |
|---------|---|
| ۵۵..... | تشکیل کمیته‌ها در اولین روزهای پس از پیروزی انقلاب اسلامی |
| ۵۶..... | حفاظت از ساختمان رادیو و تلویزیون |
| ۵۷..... | تشکیل سپاه استان فارس |
| ۵۸..... | معاونت عملیات سپاه فارس |
| ۵۸..... | تشکیل بسیج مستضعفین |
| ۵۹..... | برخورد با اقدامات خوانین قشقایی |
| ۶۱..... | انشقاق در اردوگاه عشایر فارس |
| ۶۲..... | افزایش شرارت خوانین |
| ۶۵..... | رژه مسلحانه خوانین نورآباد برای جذب نیرو |
| ۶۶..... | انتقال خوانین نورآباد به سپاه شیراز |
| ۶۷..... | آزادی بی‌قیدوشرط خوانین نورآباد |
| ۶۸..... | تشکیل سپاه فیروزآباد با تدبیر دکتر خاتمی |
| ۶۹..... | تلاش برای آژادسازی جاده فیروزآباد - تنگاب |
| ۷۲..... | موضع آیت‌الله ربانی در غائله خوانین |
| ۷۵..... | بازگشت امنیت به فارس با پایان دادن به غائله فیروزآباد |
| ۷۶..... | عزیمت به کردستان |
| ۷۸..... | دوره آموزش چتربازی |
| ۷۸..... | خواستگاری |
| ۸۰..... | خطبه عقد از لسان امام |
| ۸۴..... | روزهای شیرین زندگی مشترک |

فصل سوم: آغاز جنگ تحمیلی و نخستین مقاومت‌ها

| | |
|----------|---|
| ۸۷..... | آغاز تهاجم سراسری..... |
| ۸۸..... | حضور در شورای پدافند شیراز..... |
| ۹۰..... | سازماندهی داوطلبان برای اعزام به جبهه..... |
| ۹۱..... | استقرار نیروهای فارس در اطراف سوسنگرد..... |
| ۹۳..... | هجوم همه‌جانبه به سوسنگرد..... |
| ۹۵..... | جبهه؛ میعادگاه عاشقان با هر مسلک و مرامی..... |
| ۹۶..... | آموزش نیروهای مردمی شیراز..... |
| ۹۸..... | فرماندهی حسن پاکبازی در ایستگاه ۷ آبادان..... |
| ۱۰۰..... | شهادت حسن پاکبازی..... |

فصل چهارم: نبردهای سرنوشت‌ساز

| | |
|----------|---|
| ۱۰۳..... | اولین پیروزی بزرگ رزمندگان..... |
| ۱۰۴..... | شجاعت و فداکاری عبدالله رودکی..... |
| ۱۰۵..... | درخشش شیرعلی سلطانی در تنگهٔ جزابه..... |
| ۱۰۹..... | تشکیل تیپ امام سجاد ^(ع) |
| ۱۱۰..... | عملیات فرعی به قصد فریب دشمن..... |
| ۱۱۲..... | عملیات فتح‌المبین و اهمیت بستن عقبهٔ دشمن..... |
| ۱۱۴..... | ادامهٔ جنگ پس از عملیات بیت‌المقدس..... |
| ۱۱۵..... | لشکر ۱۹ فجر در عملیات رمضان..... |
| ۱۱۹..... | شناسایی برای عملیات محرم..... |
| ۱۱۹..... | حادثهٔ سیل دویرج..... |
| ۱۲۳..... | دورزدن دشمن در عملیات محرم..... |
| ۱۲۴..... | عملیات آبی - خاکی خیبر..... |
| ۱۲۵..... | اسکان خانواده در اهواز..... |
| ۱۲۶..... | روزهای تلخ و شیرین زندگی در بحبوحهٔ جنگ..... |
| ۱۲۹..... | عملیات بدر در زمین عملیات خیبر..... |
| ۱۳۱..... | فرماندهی قرارگاه عملیات آبادان در والفجر ۸..... |
| ۱۳۷..... | پاتک‌های سنگین عراق برای بازپس‌گیری فاو..... |
| ۱۳۷..... | زدن هواپیمای عراقی..... |
| ۱۴۱..... | بمباران شیمیایی فاو..... |

- ۱۴۲..... ساخت پل بعثت.....
- ۱۴۳..... تصرف سکوه‌های نفتی الامیه و البکر.....
- ۱۴۴..... عملیات‌های سال سرنوشت.....
- ۱۴۹..... خبر تلخ قطعنامه ۵۹۸ و پایان جنگ.....

ضمیمه

- ۱۵۱..... نقش سردار پاکبازی در دوران دفاع مقدس از زبان سردار رودکی.....

اسناد

- ۱۵۹..... ۱. جلسه هدایت عملیات رمضان.....
- ۱۶۵..... ۲. طراحی و آماده‌سازی عملیات سپاه ۷ حدید.....
- ۱۶۷..... ۳. طراحی و آماده‌سازی عملیات بدر.....
- ۱۷۱..... ۴. طراحی و آماده‌سازی عملیات والفجر ۸.....
- ۱۷۴..... ۵. طراحی و آماده‌سازی عملیات والفجر ۸.....
- ۱۷۹..... ۶. طراحی و آماده‌سازی عملیات والفجر ۸.....
- ۱۸۳..... اسناد ساواک.....

- ۱۸۷..... تصاویر.....

- ۲۱۵..... نمایه.....

پیشگفتار

«مِنَ الْمُؤْمِنِينَ رِجَالٌ صَدَقُوا مَا عَاهَدُوا اللَّهَ عَلَيْهِ، فَمِنْهُمْ مَن قَضَىٰ نَحْبَهُ وَمِنْهُمْ مَن يَنْتَظِرُ وَمَا بَدَّلُوا تَبْدِيلًا»^۱

تاریخ پرشکوه انقلاب اسلامی مملو از حکایت مردان مخلص و بی‌ادعایی است که در سال‌های مبارزه با طاغوت، سختی‌های جانکاهی را متحمل شدند و زیر شکنجه‌های دژخیمان آن دوران، مردانه ایستادند تا سرانجام، در پرتو رهبری معمار کبیر انقلاب اسلامی، حضرت امام خمینی^(ره)، نور بر ظلمت چیره گشت و انقلاب اسلامی به پیروزی رسید. همین مردان بی‌ادعا، پس از پیروزی انقلاب اسلامی نیز در لیبیک به فرمان پیر جماران در همهٔ صحنه‌ها حضور یافتند و سپس با شروع جنگ تحمیلی، برای دفاع از اسلام و انقلاب، داوطلبانه به جبهه‌های نبرد شتافتند و در جهاد با دشمن، با اخلاص و صرفاً برای رضای خدا، از کشور دفاع کردند. برخی از آنان در این راه، به مقام قرب الهی و فیض عظمای شهادت رسیدند و رسالت خویش را به‌خوبی به پایان بردند و برخی به مصداق عبارت «مَن يَنْتَظِرُ» در آرزوی شهادت و رسیدن به محبوب خویش بر سر پیمان خود با یاران و هم‌زمان شهیدشان همچنان پایدار و استوار در این مسیر پرخطر باقی ماندند و به تکلیف خویش عمل کردند.

شهید محسن پاکبازی از جملهٔ این مردان بی‌ادعاست. وی در خانواده‌ای متدین و مذهبی در شهر شیراز متولد شد. در کنار علمای بزرگوار خطهٔ فارس، همچون شهید بزرگوار آیت‌الله دستغیب، رشد یافت و انگیزه‌های انقلابی و مبارزه با رژیم طاغوت در او شکل گرفت. در سال‌های مبارزه، با وجود سن کم، سخت‌ترین شکنجه‌ها را در زندان‌های رژیم طاغوت تحمل کرد و پس از پیروزی انقلاب، بلافاصله لباس پاسداری به تن کرد و به مقابله با شرارت‌های خوانین در استان فارس پرداخت. سپس برای دفع غائلهٔ ضدانقلاب به منطقهٔ کردستان رفت و با آغاز تهاجم دشمن بعثی به میهن اسلامی، به جبهه‌های نبرد شتافت و همراه با رزمندگان استان فارس در سوسنگرد مستقر شد. جهاد مستمر و حضور ایشان در جبهه و پشت جبهه سبب شد که در مسئولیت‌های زیادی منشأ خدمات شایسته‌ای

۱. «در میان مؤمنان، مردانی هستند که بر سر عهده‌ای که با خدا بستند، صادقانه ایستاده‌اند؛ بعضی پیمان خود را به آخر بردند (و در راه او شربت شهادت نوشیدند) و بعضی دیگر در انتظارند و هرگز تبدیلی در عهد و پیمان خود ندادند.» (سورهٔ احزاب، آیهٔ ۲۳)

باشد. جانشینی لشکر ۱۹ فجر، معاونت عملیات قرارگاه نوح، فرماندهی قرارگاه عملیات آبادان و درعین حال، مسئولیت محور لشکر ۱۹ در بسیاری از عملیات‌ها، هماهنگ‌کننده اعزام رزمندگان اسلام به جبهه و تأمین‌کننده نیازهای نیروی انسانی و کادر لشکر در سپاه استان فارس، از جمله مسئولیت‌های این شهید بزرگوار است. سرانجام این یادگار جنگ تحمیلی و اسوه جهاد و ایثار، بعد از تحمل جراحات‌های ناشی از سال‌های دفاع مقدس به خیل کاروان شهدا و برادر شهیدش، حسن پاکبازی، پیوست.

مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس با تأکید سرلشکر پاسدار سیدیحیی (رحیم) صفوی، خاطرات شفاهی ایشان را با وجود مجروحیت سخت و جانکاهی که از زمان جبهه و جنگ داشتند و مرتب تحت درمان بودند، در بیست و یک جلسه ثبت و ضبط کرد.

برگزاری جلسات گفت‌وگو و تدوین متن پیاده‌شده مصاحبه را آقای دکتر محمد قاسمی برعهده داشته و بازنویسی متن به سبک خاطرات شفاهی را سرکار خانم زهره علی‌عسگری انجام داده است. ویرایش محتوایی کتاب را آقای سجاد نخعی و ویرایش ادبی و فنی را خانم‌ها زینب محمدخانی برچلوبی و زهرا گل محمدی انجام داده‌اند. اعمال اصلاحات و نمونه‌خوانی متن برعهده خانم مهناز محمدجوهری بوده و در فرایند آماده‌سازی کتاب، آقای یعقوب پناهی همکاری کرده است. عکس‌های کتاب نیز با همکاری خانواده محترم این شهید بزرگوار تهیه و جانمایی شده است. فیلم‌برداری جلسات برعهده آقایان محمود پاسراد و محسن سالارعباسی بوده و جناب آقای غضنفری، مسئول دفتر ایشان در نهاد فرایند تحقق اهداف انقلاب اسلامی، همکاری شایسته‌ای در هماهنگی برگزاری جلسات انجام داده است که از همه این بزرگواران تقدیر و تشکر می‌شود.

مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس ضمن بزرگداشت یاد و خاطره این مجاهد فی‌سبیل‌الله و شهید مخلص و بلندهمت امیدوار است که با انتشار این اثر، وظیفه خود را در تاریخ‌نگاری حماسه دفاع مقدس و معرفی حماسه‌آفرینان آن ادا کرده باشد.

شایان ذکر است که برای تبیین بهتر نقش سردار پاکبازی در دوران دفاع مقدس، اسنادی مبتنی بر نقش ایشان در آن دوران، در انتهای کتاب اضافه شده است. از آنجاکه این اسناد عین پیاده‌شده نوارهای هدایت عملیات است، بدون دخل و تصرف و ویرایش ادبی درج شده است.

مرکز اسناد و تحقیقات دفاع مقدس